

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМУ
КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ
ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ**

Комерціалізація інноваційних технологій в умовах посилення глобалізаційних процесів перетворюється з одного з важливих етапів інноваційного процесу в механізм ефективного залучення інтелектуального капіталу в економічний обіг та забезпечення суспільного прогресу. В Україні поки ще не створено дієвого механізму забезпечення необхідних технологічних змін та власної технологічної бази для подальшого розвитку в умовах глобальної інноваційної економіки з урахуванням світових вимог щодо темпів та масштабів модернізації економіки країни та її регіонів. Встановлено, що ефективність організаційної складової механізму комерціалізації інноваційних технологій є результатом ефективності регуляторної політики характеру взаємодії суб'єктів комерціалізації результатів інноваційної діяльності; сформованості відносин суб'єктів з приводу створення, розподілу та споживання результатів інноваційної діяльності.

Ключові слова: інноваційні технології; регіон; організаційно-економічний механізм; комерціалізація.

Комеліна А.А. Организационно-экономические основы реализации механизма коммерциализации инновационных технологий в условиях модернизации экономики регионов

Коммерциализация инновационных технологий в условиях усиления глобализационных процессов становится важным механизмом эффективного привлечения интеллектуального капитала в экономический оборот. В Украине пока не создан действенный механизм обеспечения необходимых технологических изменений и создания современной технологической базы для дальнейшего развития в условиях глобальной инновационной экономики с учетом мировых требований относительно темпов и масштабов модернизации экономики страны и ее регионов. Установлено, что эффективность организационной составляющей механизма коммерциализации инновационных технологий является результатом эффективности регуляторной политики, характера взаимодействия субъектов коммерциализации результатов инновационной деятельности; сформированности отношений субъектов по поводу создания, распределения и потребления результатов инновационной деятельности.

Ключевые слова: инновационные технологии; регион; организационно-экономический механизм; коммерциализация.

Komelina A.A. Organizational-economic bases of the implementation of mechanism for commercializing of innovative technologies in the modernization of the regional economy

Commercialization of innovative technologies in the context of increasing globalization processes becomes an important mechanism for the effective involvement of the intellectual capital in the economic cycle. In Ukraine, has not yet established an effective mechanism to ensure the necessary technological changes and the creation of modern technological basis for further development in the global innovation economy, taking into account the requirements of the world about the pace and extent of economic modernization of the country and its regions. It is determined that the efficiency of the organizational component of the mechanism for commercializing of innovative technologies is a result of the effectiveness of regulatory policy, the nature of interaction among the commercialization of innovation; of formation of relations of subjects about the creation, distribution and consumption of innovation.

Keywords: innovative technology; region; organizational and economic mechanism; commercialization.

Останнім часом в Україні все більше загострюється проблема модернізації економіки регіонів, оскільки сформовані тенденції інноваційно-інвестиційного розвитку останніх декількох десятиліть, на жаль, не супроводжувалися активним розвитком національної інноваційної системи, ефективним використанням науково-технологічного потенціалу, проведенням політики заміщення іноземних науково-технологічних розробок вітчизняними. Зрозуміло, що подальше збереження та поглиблення вказаних проблем розвитку України та її регіонів вимагає запровад-

ження дієвого організаційно-економічного механізму комерціалізації інноваційних технологій, що має урахувувати існуючий в цій сфері світовий досвід та, відповідно, забезпечити підґрунтя щодо модернізації економіки регіонів.

Проблемам комерціалізації інноваційних технологій в умовах модернізації економіки регіонів присвячено багато наукових праць, серед яких слід відмітити праці Перерви П.Г., Андросової О.Ф., Білоус-Сергєєвої С.А., Іжевського П.Г., Кам'янської О.В., Кацури С.Н., Лященко О.М., Соловійова В.П., Титова

В.В., Федулової Л.І. та ін. Проте роль організаційно-економічного механізму комерціалізації інноваційних технологій в модернізації економіки регіонів України потребує поглибленого вивчення.

Метою дослідження є дослідження організаційно-економічного механізму комерціалізації інноваційних технологій в умовах модернізації економіки регіонів та обґрунтування підходів щодо його вдосконалення.

Комерціалізація інноваційних технологій в умовах посилення глобалізаційних процесів перетворюється з одного з важливих етапів інноваційного процесу в механізм ефективного залучення інтелектуального капіталу в економічний обіг та забезпечення суспільного прогресу. В Україні поки ще не створено дієвого механізму забезпечення необхідних технологічних змін та власної технологічної бази для подальшого розвитку в умовах глобальної інноваційної економіки з урахуванням світових вимог щодо темпів та масштабів модернізації економіки країни та її регіонів.

Дослідження інвестиційного та інноваційного розвитку України останніх років дає змогу стверджувати про підвищення ролі цілеспрямованої державної політики, орієнтованої на підтримку цілісності інноваційного процесу – від наукової розробки до інвестування масового виробництва. Це сприяло покращенню місця України у міжнародних рейтингах. У той же час, організаційно-економічний механізм комерціалізації інноваційних технологій вимагає суттєвого вдосконалення.

Відмітимо, що сформований в Україні загальнонаціональний формат організації процесів комерціалізації інноваційних технологій визначається діючим нормативно-правовим забезпеченням. Вивчення, узагальнення та систематизація діючої в Україні правової бази забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності дозволило встановити недієвість положень законодавства, що пов'язане з механізмом фінансування науково-технічних робіт, методами та інструментами стимулювання інноваційної діяльності, визначенням та практичною реалізацією середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності [1]. Виявлено суттєві недоліки щодо створення та діяльності наукових та технологічних парків, охорони інтелектуальної власності. Залишаються малоефективними механізми здійснення

технологічного трансферу, у тому числі міжнародного. Слід відмітити, що ці питання певним чином впливають й на інноваційно-інвестиційну безпеку країни.

Узагальнюючи вище викладене, слід констатувати, що ефективність організаційної складової механізму комерціалізації інноваційних технологій є результатом наступних складових:

ефективність регуляторної політики у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності, зокрема наявність нормативно-правових актів в сфері науково-технічної та інноваційної діяльності, що визначають порядок та механізм створення, руху та реалізації об'єктів інтелектуальної власності та інновацій;

ефективність взаємодії суб'єктів ринкових відносин при комерціалізації результатів інноваційної діяльності;

структурна та ієрархічна підпорядкованість взаємодії суб'єктів ринкових відносин при комерціалізації результатів інноваційної діяльності;

зрілість відносин суб'єктів з приводу створення, розподілу та споживання результатів інноваційної діяльності.

В Україні законодавчо визначено, що майнові права на об'єкт права інтелектуальної власності є сукупністю: 1) права володіти об'єктом права інтелектуальної власності; 2) права користуватися об'єктом права інтелектуальної власності; 3) права розпоряджатися об'єктом права інтелектуальної власності. Це обумовлює наявність різноманітних способів комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, основними з яких є: 1) використання об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві; 2) внесення прав на об'єкти права інтелектуальної власності до статутного капіталу підприємства; 3) передача (продаж) прав на об'єкти права інтелектуальної власності.

Найбільш поширеним способом комерціалізації інтелектуальної власності є ліцензування як основна форма міжнародного науково-технічного обміну, при цьому приріст торгівлі ліцензіями в 3-4 рази перевищує темпи зростання торгівлі традиційними товарами. До інших способів комерціалізації інтелектуальної власності відносяться також інжиніринг, промислова кооперація, передача технологій в рамках спільних підприємств, технічна допомога, франчайзинг, лізинг. Ефективність вказаних способів комерціалізації інноваційних технологій

потребує формування дієвого економічного механізму комерціалізації [1-3].

До економічної складової механізму комерціалізації інноваційних технологій слід віднести:

моніторинг інноваційно-інвестиційного середовища реалізації комерціалізації інноваційної технологій;

методи комерціалізації інноваційної технологій;

способи комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності;

права інтелектуальної власності;

оцінка вартості майнових прав інтелектуальної власності;

комерційна ефективність як вимір ступеня досягнення мети комерціалізації інноваційної технологій.

Про ефективність дії сформованого організаційно-економічного механізму комерціалізації інноваційних технологій свідчить, з одного боку, активність суб'єктів інноваційно-інвестиційної діяльності у галузевому та регіональному розрізі, а з іншого – динаміка та масштаби створення і використання передових технологій та об'єктів права інтелектуальної власності. У поєднанні ці два процеси дають змогу визначити перспективи модернізації розвитку країни в цілому та її регіонів окрема.

За даними Державної служби статистики України у 2012 р. передові технології створювали 179 підприємств (516 технологій), причому з їх загальної кількості 85% були новими для України, а 15% – принципово новими. Відповідно на ці технології було видано 1211 охоронних документів (230 на винаходи, 704 на корисні моделі і 277 на промислові зразки). Разом з тим, у регіональному розрізі сформована чітко виражена локалізація підприємств, що займаються створенням таких технологій (третина – у м. Києві, 12,8% – у Харківській, 10,1% – Дніпропетровській, 8,4% – Донецькій, 3,9% – Луганській, 3,4% – Миколаївській областях). Центрами використання передових технологій стали Харківський регіон (19,4% загальної їх кількості), Донецькій (11,1%), Дніпропетровській (9,6%), Запорізькій (5,8%) та м. Київ (9,8%) [4].

Якщо оцінювати можливості впровадження передових технологій, то слід відмітити збереження інноваційної пасивності підприємств. У 2012 р. в Україні лише 17,4% промислових підприємств займалися інноваційною діяльністю, їх витрати на технологічні інновації становили 11,5 млрд. грн. Структура

витрат мала такі особливості: на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення було спрямовано майже 70 % коштів, на навчання та підготовку персоналу, для розробки та запровадження нових або значно вдосконалених продуктів та процесів, діяльність щодо ринкового запровадження інновацій та інші роботи, пов'язані зі створенням та впровадженням інновацій – 19,1%, 8,4% коштів використано на виконання внутрішніх і 2,0% – на придбання зовнішніх науково-дослідних розробок, а також 0,4% – на придбання інших зовнішніх знань. Основним джерелом інноваційного розвитку залишалися власні кошти підприємств (63,9%), державна підтримка становила лише 2,2% (із держбюджету профінансовано 27 підприємств, із місцевих бюджетів 28). Основним результатом інноваційної діяльності у 2012 р. стало впровадження 3403 найменувань інноваційної продукції.

Регіональні особливості створення та використання передових технологій в Україні у регіональному розрізі у 2012 р. наведено у табл. 1.

Аналіз показує, що наявна динаміка основних показників наукового та науково-технологічного розвитку не може забезпечити реалізації пріоритетів соціально-економічного розвитку, отже й досі залишається важливим завдання визначення напрямів інноваційної та науково-технічної діяльності й умов їх реалізації як на державному, так і на регіональному рівнях та пошук механізмів їх реалізації. Очевидно, що сучасні масштаби, потреби в оновленні основних засобів і відповідно перехід до використання новітніх технологій виробництва в Україні та її регіонах залишаються недостатніми для здійснення структурно переходу на інноваційну модель розвитку.

В умовах глобалізаційних процесів та посилення конкурентної боротьби на ринках інноваційної продукції в розвинених країнах все більш важливу роль відіграють спеціалізовані комерційні суб'єкти господарювання, які займаються відносно новим видом економічної діяльності – посередництвом, метою діяльності яких є отримання прибутку.

Оптимальною є така модель взаємодії суб'єктів комерціалізації технологій, коли всі вони матимуть вигоду у випадку успішного виробничого використання інноваційних технологій.

Окремою, але не менш важливою виступає проблема створення сприятливого

національного та регіонального інвестиційно-інноваційного середовища для впровадження інновацій.

Таблиця 1

Створення та використання передових технологій в Україні у регіональному розрізі у 2012 р.

Регіони	Кількість створених передових технологій		Придбання нових технологій		Кількість використаних передових технологій	Кількість підприємств, у яких використано об'єкти інтелектуальної власності	Кількість авторів об'єктів права інтелектуальної власності, осіб	Кількість охоронних документів в утворених технологіях	Кількість підприємств, що займалися інноваційною діяльністю
	Всього	З них принципово нові	В Україні	Поза межами України					
Україна	516	78	571	168	13219	419	17869	1217	1758
АР Крим	12		1	8	197	12	300	42	54
Вінницька	13		6	4	200	12	241	18	50
Волинська	1	1	5	3	293	3	9	1	29
Дніпропетровська	64	6	33	8	1260	32	3213	191	78
Донецька	39		32	15	1461	40	3447	23	91
Житомирська	16		23	6	190	11	200	16	54
Закарпатська	4		9	9	551	11	119	81	18
Запорізька	15		9	1	762	12	759	44	115
Івано-Франківська	26	8	32	3	182	9	434	247	89
Київська	2		2	–	266	13	145	6	44
Кіровоградська	2		4	16	156	2	2	14	46
Луганська	11	1	25	4	546	12	846	8	64
Львівська	33	14	5	9	374	11	984	29	101
Миколаївська	22	1	4	–	387	9	198	40	114
Одеська	1	1	58	3	486	17	773	1	83
Полтавська	12	2	7	3	427	20	597	46	29
Рівненська	–		18	13	414	5	17	–	36
Сумська	9		104	6	64	6	76	–	41
Тернопільська	7	2	2	–	105	7	133	414	50
Харківська	67	1	104	16	2569	83	2791	40	168
Херсонська	7	4	29	–	111	6	55	34	53
Хмельницька	–		–	1	84	1	–	–	78
Черкаська	–		1	–	210	6	140	–	50
Чернівецька	–		7	26	55	1	8	–	37
Чернігівська	3	2	1	1	127	5	20	–	43
м. Київ	143	34	50	13	1290	61	2283	–	130
м. Севастополь	7	1	–	–	443	12	79	–	13

Примітка. Дані Державної служби статистики [4].

На жаль, поки що залишаються не сформованими конкурентні відносини на ринку інноваційної продукції, досить обмеженою є інформаційна функція цього ринку, що призводить до його деформації.

Виявлені організаційно-економічні аспекти формування та реалізації механізму комерціалізації інноваційних технологій дають змогу стверджувати, що й досі не розв'язані проблеми стимулювання інноваційного розвитку та структурно-технологічних зрушень в економіці регіонів та країни в цілому. За таких умов забезпечення підтримки інноваційних проектів, формування ефективних каналів трансферу технологій, підвищення ресурсо- і енергоефективності виробництва, заходи щодо

підвищення продуктивності праці, використання енергозберігаючих і інноваційного розвитку стане передумовою усунення та попередження загроз науково-технологічного та інноваційного розвитку держави.

Формування активної позиції регіонів щодо впровадження дієвої інноваційної політики; запровадження механізмів сприяння розвитку інноваційної інфраструктури; забезпечення завершеного циклу «ідея – дослідження – розробка – трансфер технологій» на регіональному рівні дасть змогу розв'язати проблеми піднесення інноваційності та конкурентоспроможності як підприємств, так і регіонів, країни в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Савенко В.Г. Комерціалізація інтелектуальної власності в Україні в контексті інноваційної безпеки держави / В.Г. Савенко // *Економіка і управління*. – 2009. – № 1. – С. 52–57.
2. Перерва П.Г., Коциски Д., Сакай Д., Верешне Шомоши М. Трансфер технологій: монографія. – Х.: Віровець А.П. «Апостроф», 2012 – 668 с.
3. Бажал Ю.М. Економічна оцінка технологічного розвитку в Україні: стан і перспективи // *Україна на порозі XXI століття : уроки реформ та стратегія розвитку*. – Матеріали наукової конференції. 15-16 листопада 2000 р. – К.: УкрНТЕІ, 2001. – С. 135 – 139.
4. Наукова та інноваційна діяльність в Україні в 2012 р. – Державна служба статистики України, 2012. – 297 с.

REFERENCES

- Savenko, V.G. «Komertsializatsiya intelektual'noi vlasnosti v Ukraini v konteksti innovatsiynoi bezpeki derzhavi» [Commercialization of intellectual property in Ukraine in the connection with innovation state safety]. *Ekonomika i upravlinnya*, no. 1(2009): 52–57.
- Pererva, P.G. and Kotsiski, D., Sakay, D., Vereshne Shomoshi M. *Transfer tekhnologiy* [Transfer of technologies]: monografiya. Kh.: Virovets' A.P. «Apostrof», 2012.
- Bazhal, Yu.M. *Ekonomichna otsinka tekhnologichnogo rozvitku v Ukraini: stan i perspektivi* [Economic evaluation of technological development in Ukraine: condition and perspectives] // *Ukraina na porozhi KhKhI stolittya : uroki reform ta strategiya rozvitku*. Materiali naukovoi konferentsii. 15-16 listopada 2000 r. K.: UkrNTEI, 2001. S. 135- 139.
- «Naukova ta innovatsiyna diyalnist v Ukraini v 2012 r.» [Scientific and innovation activity in Ukraine 2012] *Derzhavna sluzhba statistiki Ukraini*, 2012.

Комелина Анна Андреевна,

аспирант,
Полтавский национальный технический
университет имени Юрия Кондратюка,
E-mail: komelina@meta.ua

Komelina Anna Andriivna,

Postgraduate student,
Poltava National Technical Yuri Kondratyuk
University,
E-mail: komelina@meta.ua